

Stručna konferencija *Zaštita kulturne baštine Grada Zagreba u kriznim uvjetima*

Zagrebački inovacijski centar ZICER, 13. prosinca 2019.

(Ne)spremnost zagrebačkih muzeja na krizne situacije

Ivona Marić, Tea Rihtar Jurić i Dunja Vranešević

Muzejski dokumentacijski centar, 2019.

Muzejski dokumentacijski centar (MDC)

- MDC (osnovan 1955.) središnje je tijelo Sustava muzeja Republike Hrvatske
- prikuplja, obrađuje i objavljuje podatke o hrvatskim muzejima i zbirkama te promiče njihov rad
- vodi *Registar muzeja, galerija i zbirki u RH*
- od 2019. godine vodi i *Upisnik javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj* (donedavno *Očevidnik*)
– 160 zakonski osnovanih muzeja (198 muzeja s podružnicama)

Muzejski dokumentacijski centar (MDC)

Muzejski dokumentacijski centar (MDC)

MDC je otprije imao savjetodavnu ulogu u pružanju pomoći u kriznim situacijama te u spašavanju građe iz hrvatskih muzeja:

- sudjelovanje u popisivanju ratnih šteta na muzejima i muzejskoj građi te u evakuaciji građe iz muzeja (Domovinski rat)
- akcije evakuiranja i spašavanja građe pri poplavama Save iz Gunje, Rajeva Sela, Račinovaca i Posavskih Podgajaca (2014.)
- priručnik za postupanje u kriznim situacijama (*Muzej u kriznim situacijama – 1. Što činiti u slučaju nesreće, velike nesreće ili katastrofe?; 2. Procjene; 3. Planiranje; 4. Pripreme*, 2010. – 2012.)
- organizacija tečajeva i radionica na temu preventivne zaštite
- organizacija skupa o muzejskim čuvaonicama i objavlјivanje zbornika (*Muzeologija* 55, 2018.)

Zakonski okvir

Čl. 4. *Zakona o muzejima* (NN 61/2018) navodi:

„Muzejska građa i muzejska dokumentacija štite se kao kulturno dobro i na njih se primjenjuju propisi o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.”

Muzeji u Gradu Zagrebu

- Arheološki muzej u Zagrebu
- Etnografski muzej Zagreb
- Galerija *Klovićevi dvori*
- Gliptoteka HAZU
- Grafička zbirka NSK
- Hrvatski muzej arhitekture HAZU
- Hrvatski muzej medicine i farmacije HAZU
- Hrvatski muzej naivne umjetnosti
- Hrvatski povijesni muzej
- Hrvatski prirodoslovni muzej
- Hrvatski školski muzej
- Hrvatski športski muzej
- Hrvatski željeznički muzej
- HT muzej
- Kabinet grafike HAZU
- Kuća Šenova
- Lovački muzej Hrvatskog lovačkog saveza
- Moderna galerija

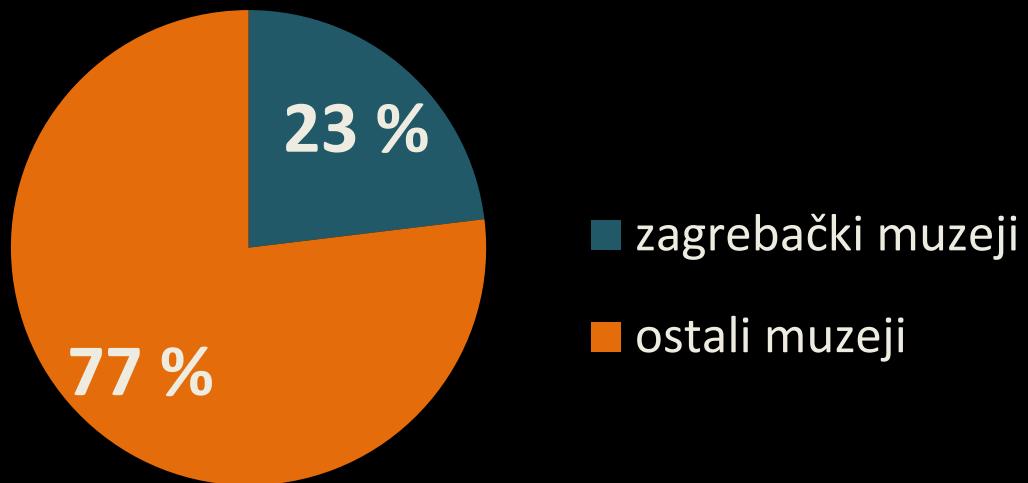
- Muzej grada Zagreba (Ambijentalna zbirka kipara Roberta Frangeša-Mihanovića; Memorijalni centar raketiranja Zagreba 1991./1995.; Memorijalni prostor Bele i Miroslava Krleže; Zbirka – stan arhitekta Viktora Kovačića; Zbirka dr. Ivana Ribara i Cate Dujšin-Ribar; Zbirka Margite i Rudolfa Matza)
- Muzej policije
- Muzej Prigorja
- Muzej suvremene umjetnosti (Zbirka Vjenceslava Richtera i Nade Kareš-Richter)
- Muzej za umjetnost i obrt (Zbirka Anke Gvozdanović)
- Muzeji Ivana Meštrovića – Atelijer *Meštrović*
- Muzejski dokumentacijski centar
- Muzejsko kazališna zbirka Odsjeka za povijest hrvatskog kazališta
- Muzejsko-memorijalni centar *Dražen Petrović*
- Strossmayerova galerija starih majstora HAZU
- Tehnički muzej *Nikola Tesla*
- Tiflološki muzej
- Vojni muzej MORH-a
- Zbirka umjetnina Ante i Wiltrud Topić Mimara – Muzej *Mimara*
- Umjetnički paviljon

Hrvatski muzeji

- **198** muzeja
- **2.664** muzejskih zbirki
- **6.176.180** muzejskih predmeta

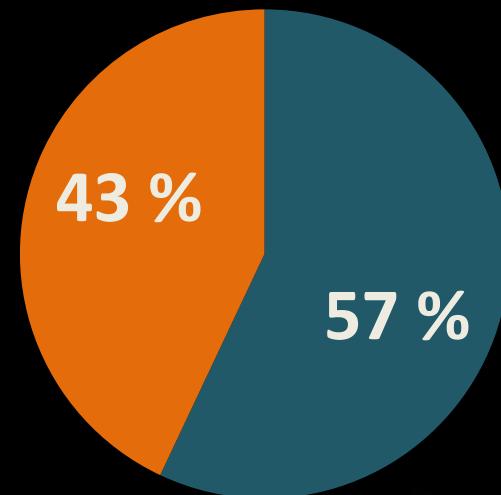
Broj muzejskih zbirki

Zagrebački muzeji

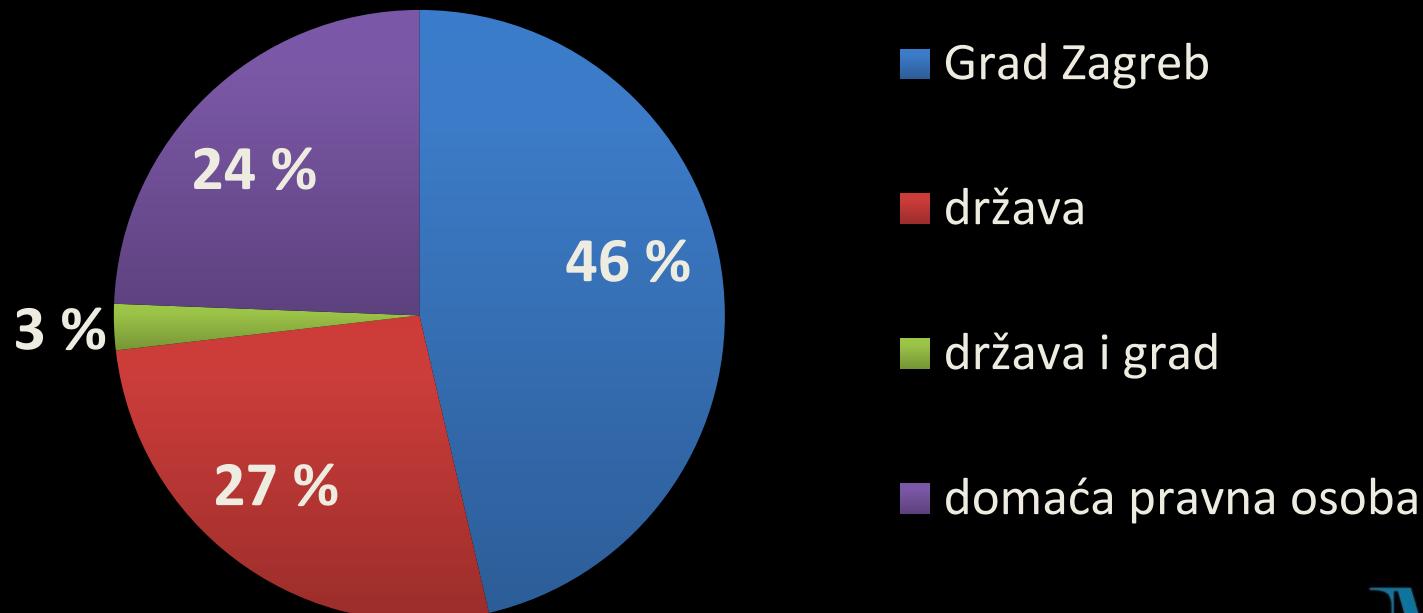
- **41** muzej
- **615** muzejskih zbirki
- **3.521.446** muzejskih predmeta

Broj muzejskih predmeta

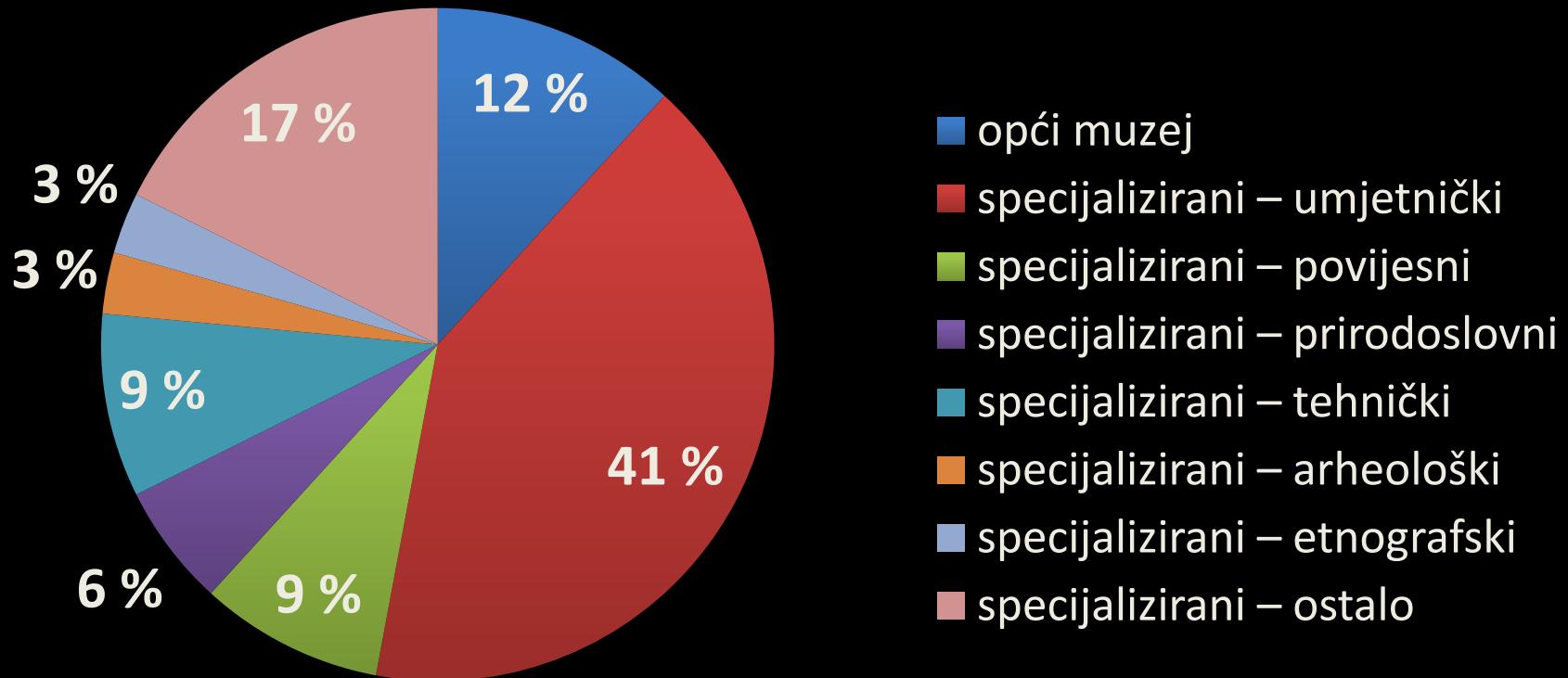
Zagrebački muzeji prema osnivaču

- Grad Zagreb osnivač je 10 muzeja (19 s podružnicama) te s državom suosnivač jednog muzeja
- u Zagrebu se nalazi većina muzeja s građom nacionalne važnosti i svi muzeji 1. razine matičnosti Sustava muzeja RH

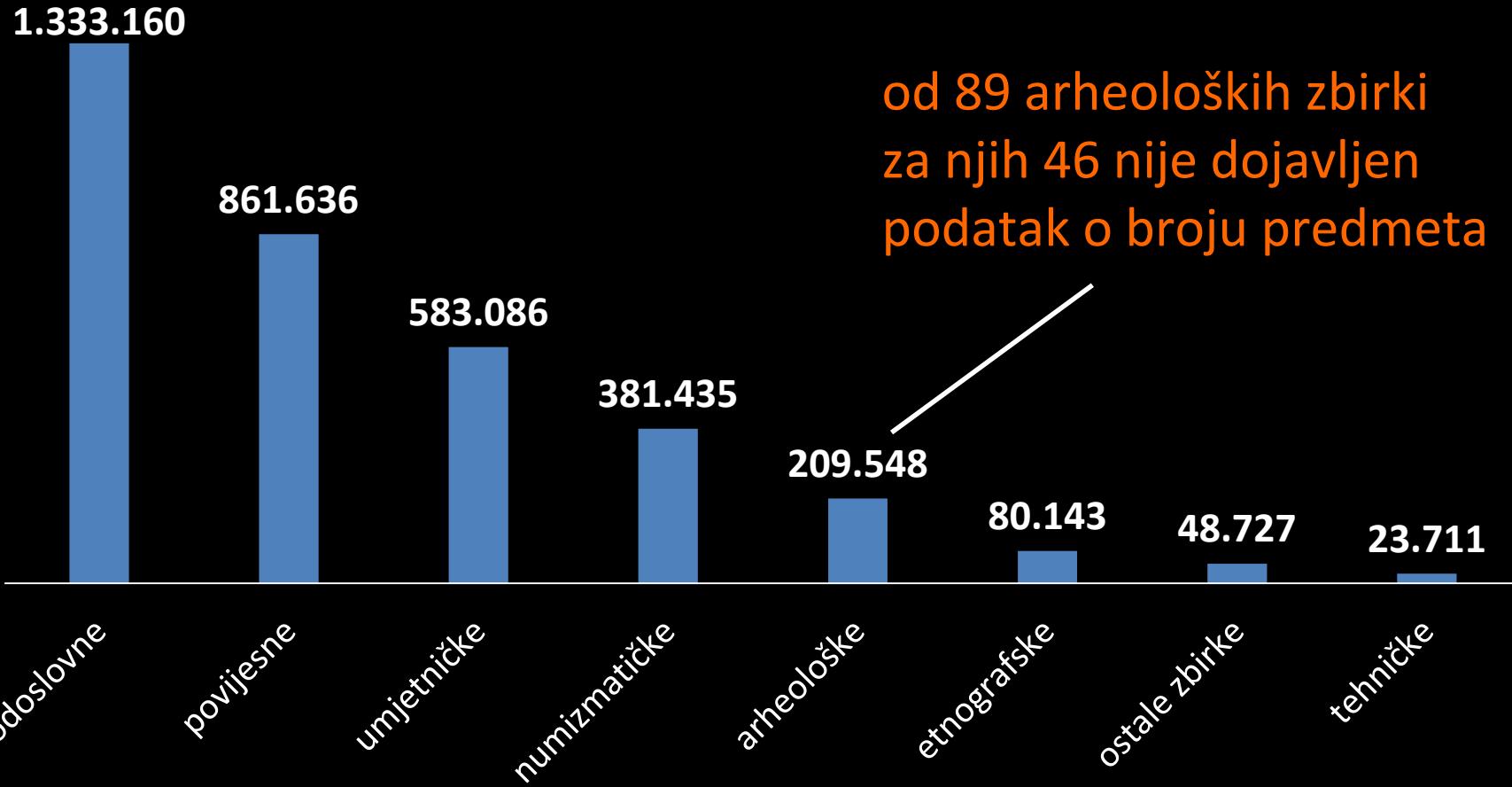
Izvor podataka: *Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj*, prosinac 2019.

Zagrebački muzeji prema vrsti

Izvor podataka: *Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj*, prosinac 2019.

Broj muzejskih predmeta prema vrsti zbirke

Izvor podataka: *Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj*, prosinac 2019.

Materijali u muzejskim zbirkama

PRIRODNI I UMJETNI ILI SINTETSKI:

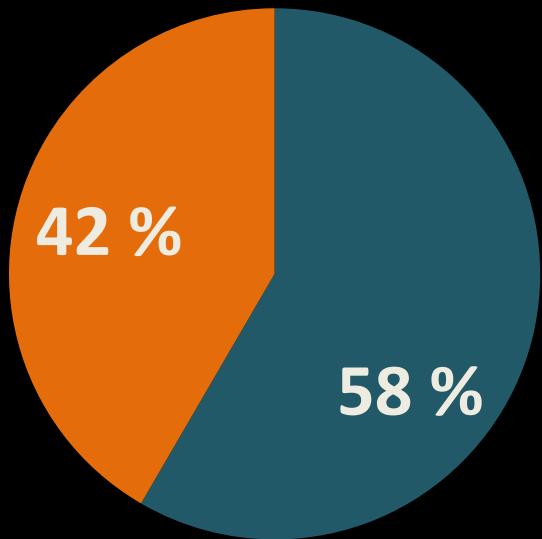
- papir (grafike, arhivska i knjižna građa, fotografije, razglednice, plakati...)
- kamen (skulpture, oruđe, drago kamenje, arhitektonski ulomci...)
- metal (kovalice, medalje, plakete, skulpture...)
- staklo (posuđe, vitraji, slike na staklu...)
- keramika (posuđe, skulpture...)
- tekstil (nošnje, odore, zastave, slike na platnu, liturgijsko ruho, tapiserije...)
- drvo (namještaj, etnografski predmeti, skulpture...)
- drugi organski materijali (kosti, koža, dlaka, agava, bjelokost, fosili, koralji...)
- plastika (računala, telefoni, celuloidni film, videokasete...)

**Ne zaboravimo ni na digitaliziranu građu i baze podataka
(sigurnosno pohranjivanje podataka)!**

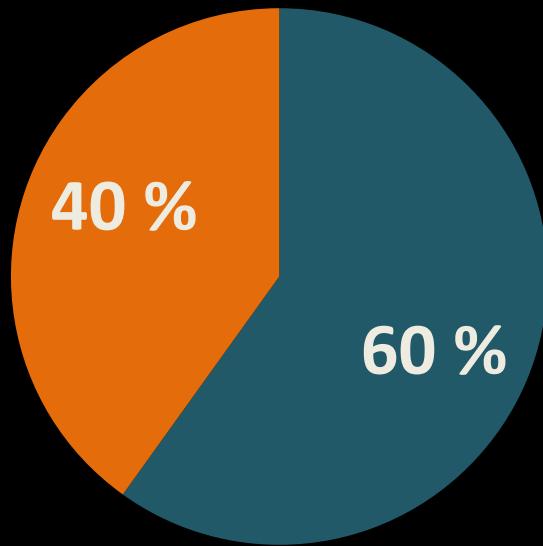

Obradjenost građe u zagrebačkim muzejima

Muzejska građa

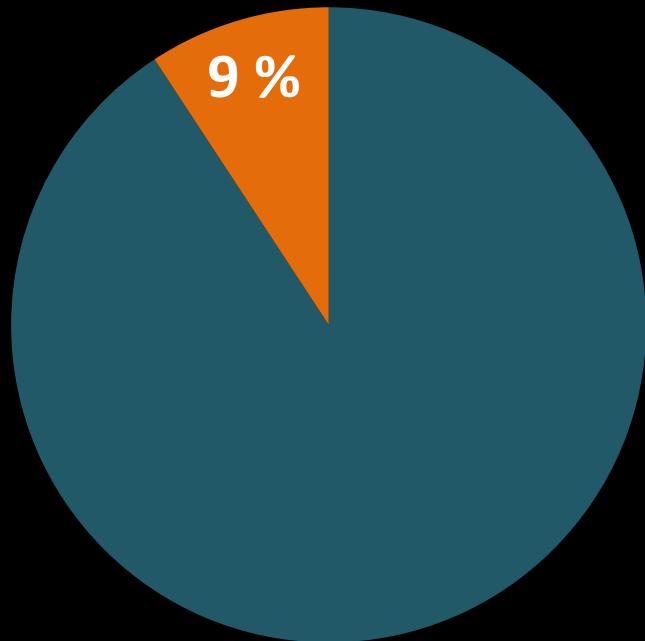
Dokumentacijska građa

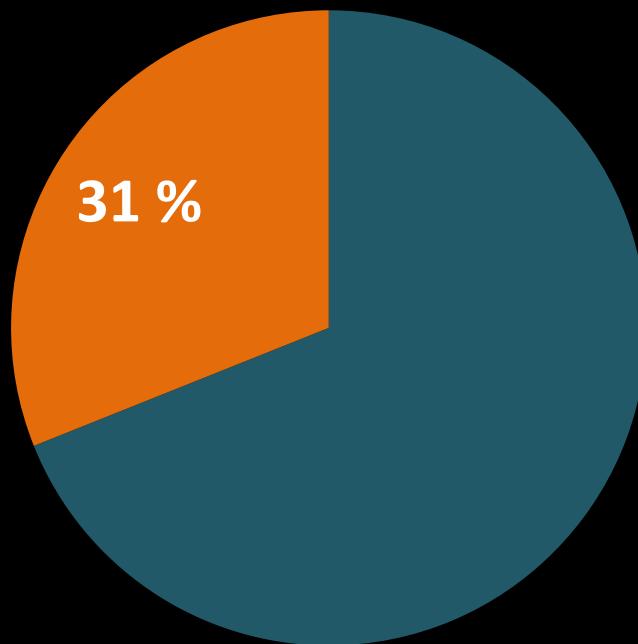
- u elektroničke baze upisano 1.523.220 muzejskih predmeta (43 %) te 300.957 jedinica dokumentacijske građe (40 %)

Digitalizacija i registracija muzejske građe kao oblik zaštite

Digitaliziranost muzejske
građe

Registrirane muzejske
zbirke

Izvor podataka: *Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj*, prosinac 2019.

Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije (NN 30/2006)

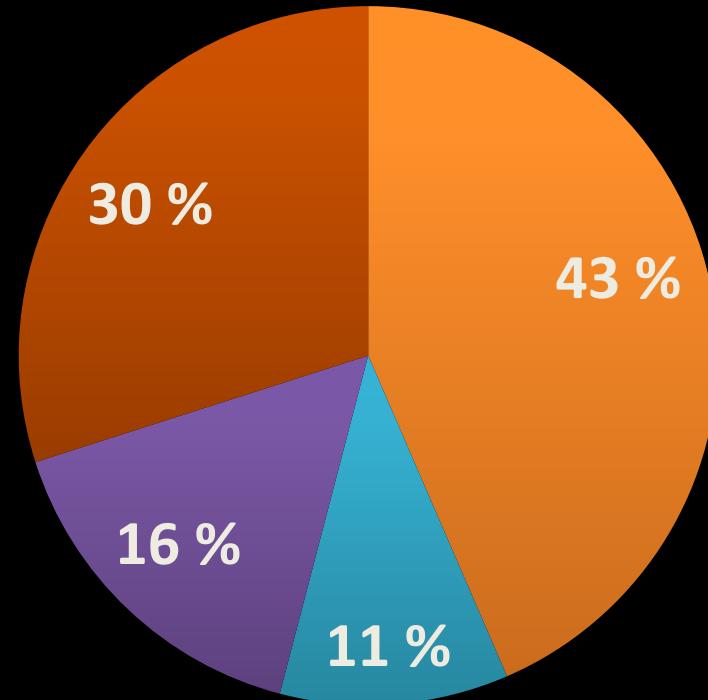
- minimalni uvjeti za obavljanje muzejske djelatnosti nalažu da muzeji moraju imati primjерено opremljene prostore u skladu s vrstom i opsegom muzejske građe te s brojem zaposlenih djelatnika, čuvaonicu za muzejsku građu, izložbeni prostor, prostor za muzejsku dokumentaciju, preparatorsku radionicu, prostor za prijam građe i manipulaciju njome, prostor za rad s korisnicima (iz čl. 42.)

Udio kvadrature po namjeni prostorija

- stalni postav
- povremene izložbe
- čuvaonice
- ostale prostorije

**58 muzejskih
predmeta po 1 m²!!**

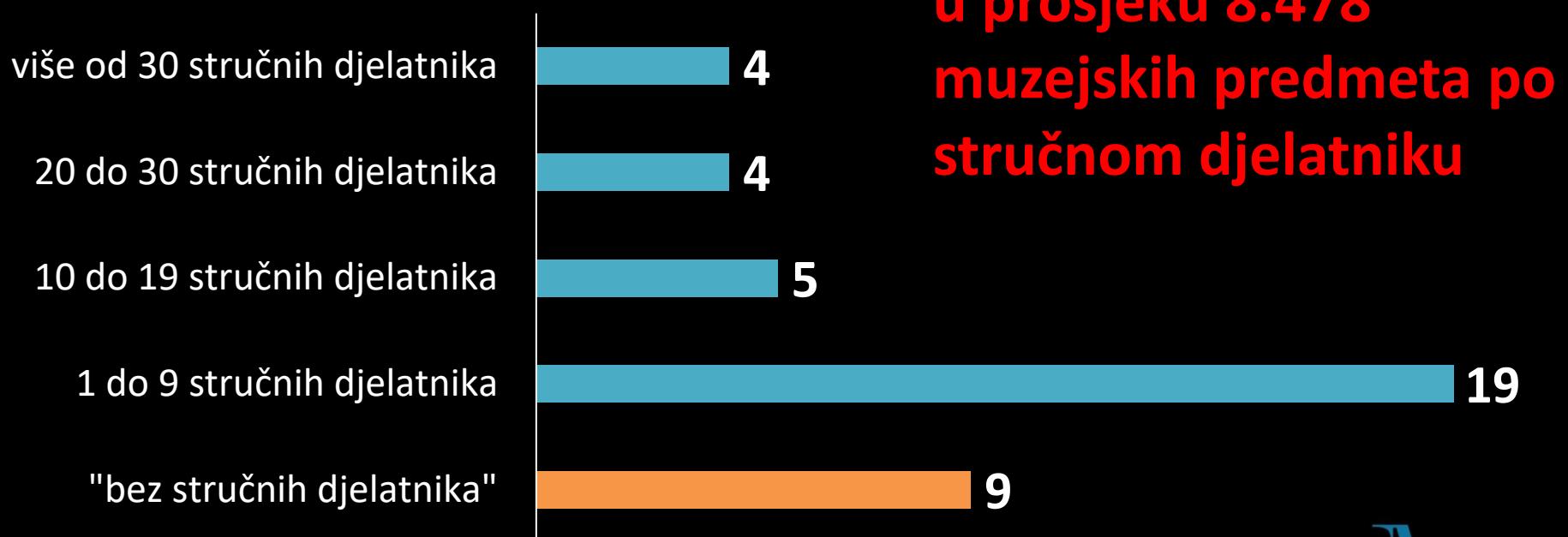

- ostale prostorije: npr. uredski prostori, preparatorske i restauratorske radionice, muzejska suvenirnica, knjižnica, sanitarni čvorovi, polivalentne dvorane itd.

Muzejsko stručno i ostalo osoblje u zagrebačkim muzejima

- stručno muzejsko osoblje (bez pripravnika): 398
- ostalo osoblje (tehničko, pomoćno i administrativno-računovodstveno): 185

Izvor podataka: *Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj*, prosinac 2019.

Što nam statistika govori o (ne)spremnosti zagrebačkih muzeja na krizne situacije

- više od pola muzejskih predmeta u Hrvatskoj nalazi se u Zagrebu (57 %)
- gotovo 50 % muzejske građe nije inventarizirano
- svi muzeji 1. razine matičnosti Sustava muzeja RH nalaze se u Zagrebu
- Hrvatski prirodoslovni muzej sâm ima više od 1,3 milijuna predmeta (od kojih su neki svjetski važni)
- za više od pola arheoloških zbirki ne zna se broj predmeta
- muzejski predmeti načinjeni su od raznovrsnih materijala (često unutar iste zbirke)
- uz fizičke (analogne) predmete važno je štititi i brojnu digitalnu i digitaliziranu građu (kao i baze podataka koje su temelj dokumentiranosti predmeta)
- u odnosu na količinu građe nedostatak primjerenih prostora (u prosjeku 58 muzejskih predmeta po 1 m²)
- najveći broj muzeja (46 %) ima manje od 10 stručnih djelatnika (neki prostori dio su vremena bez djelatnika)
- ima previše predmeta na broj stručnih djelatnika (u prosjeku 8.478 muzejskih predmeta po stručnom djelatniku)

Stručni i tehnički uvjeti

- većina je muzejskih zgrada **istorijska te nemajenski građena** (u 21. st. namjenski izgrađena jedino zgrada Muzeja suvremene umjetnosti kojoj već nedostaje mesta za pohranu)
- čuvaonice (sadržavaju najveći broj predmeta) smještene u **podrumima ili potkrovljima** (starih) zgrada – nepovoljna mikroklima, velike temperaturne razlike, opasnost od plavljenja (slivnim vodama i kanalizacijom), požara, oštećenja instalacija
- zbog pretrpanosti **lociranje i dostupnost građe otežani** su ili onemogućeni
- otežana/**onemogućena manipulacija** predmetima
- zbog zakrčenosti predmetima u čuvaonicama nedostupni su hidranti, struja i dr. – otežano je ili nemoguće isključiti/uključiti ih u kriznim slučajevima

Zaštita kulturne baštine u kriznim uvjetima – preporuke muzejske struke

- prema člancima 1.6 i 2.21 *Etičkog kodeksa za muzeje* Međunarodnog savjeta za muzeje ([ICOM](#)) muzeji trebaju zaštititi svoje zbirke od prirodnih i ratnih nesreća te onih uzrokovanih ljudskim djelovanjem
- ICOM ima stalni Odbor za upravljanje u kriznim situacijama ([*Disaster Risk Management Committee – DRMC*](#)) i *Museum Emergency Programme*
- međunarodno prihvaćen britanski standard [*Spectrum*](#) za upravljanje muzejima upućuje na to da je potrebno imati **utvrđeni plan postupanja u slučaju opasnosti**

PREPORUKE ZA IZRADU PLANA POSTUPANJA U SLUČAJU OPASNOSTI (prema *Spectrumu*)

Minimalni zahtjevi

- redovita procjena rizika za **zbirke i informacijske sustave**
- umnožene **kopije plana** spašavanja od kojih je **barem jedna** izvan muzeja
- **uvijek imati pristup važećim kontaktima ljudi i organizacija navedenih u planu**
- napraviti popis prioriteta tako da može voditi bilo koju moguću akciju spašavanja
- **svi djelatnici i volonteri znaju i uvježbani su za sve moguće okolnosti pokrivene planom za slučaj opasnosti**

Zašto je važno

- upravljačko tijelo može donijeti odluku o zaštiti predmeta i podataka na temelju stvarne i važeće procjene stanja
- jasni koraci koje treba slijediti, tako da se neće zaboraviti nešto važno u slučaju stvarne opasnosti
- neće se izgubiti **jedina** kopiju plana u slučaju opasnosti
- neće se gubiti vrijeme tražeći kontakte koji vam hitno trebaju
- predmeti se mogu premjestiti na sigurno mjesto na planirani način
- tko god je prvi na mjestu događaja može reagirati brzo, učinkovito i sigurno
- ne oslanja se na nekoga tko u vrijeme nesreće može biti na godišnjem odmoru

Preventivno djelovanje

- potrebno je planirati način postupanja muzeja u slučaju nesreće – **utvrditi, naučiti i uvježbati postupke** u kriznim situacijama
- planiranjem, pripremom i djelovanjem moguće je uvelike smanjiti štetne posljedice nesreća
- potrebno sastaviti **popis prioriteta** pri spašavanju
- napraviti **popis važnih telefonskih brojeva**

Izvori

- Želimir Laszlo, Bianka Perčinić-Kavur i Helena Stublić, *Muzej u kriznim situacijama*, priručnik u četiri dijela (potaknut ICOM-ovom radionicom 2009.)
- Želimir Laszlo, „Muzejska zgrada“, *Zbornik radova 2. kongresa hrvatskih muzealaca: Muzeji i arhitektura u Hrvatskoj Zagreb, 19.-21. listopada 2011.*, Hrvatsko muzejsko društvo, 2013., 190–193.
- *Muzeologija 55, 2018. (Muzejska čuvaonica – između sna i stvarnosti)*
- *A Guide to Risk Management of Cultural Heritage*, ICCROM, Canadian Conservation Institute, 2016.
- Herb Stovel, *RISK PREPAREDNESS: A Management Manual for World Cultural Heritage*, ICCROM, Rim, 1998.
- *Cultural Heritage Disaster Preparedness and Response*, ICOM, 2004.
- Valerie Dorge i Sharon L. Jones, *Building an Emergency Plan: A Guide for Museums and Other Cultural Institutions*, Getty Conservation Institute, Los Angeles, CA, 1999.
- Cristina Menegazzi, *Museum Emergency Programme*, ICOM, 2002.

Izvori

- Registar muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj, prosinac 2019.
- Upisnik javnih i privatnih muzeja u Republici Hrvatskoj
- *Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije* ([NN 30/2006](#))
- *Zakon o muzejima* ([NN 61/2018](#))
- *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* ([NN 69/1999](#), [NN 151/2003](#), [NN 157/2003](#) Ispravak, [NN 87/2009](#), [NN 88/2010](#), [NN 61/2011](#), [NN 25/2012](#), [NN 136/2012](#), [NN 157/2013](#), [NN 152/2014](#), [44/2017](#) i [90/2018](#))
- *Konvencija za zaštitu kulturnih dobara u slučaju oružanog sukoba od 14. svibnja 1954. i Protokol uz tu Konvenciju od 14. svibnja 1954. godine* ([NN 06/2002](#))
- ICOM, *Emergency Preparedness and Response*
- UNESCO, *Managing Disaster Risks*
- ICCROM, *Strategy Disaster and Risk Management*
- Blue Shield International

Hvala na pozornosti!

Muzejski dokumentacijski centar

www.mdc.hr

dokumentacija@mdc.hr

Ivona Marić
imarinic@mdc.hr

Tea Rihtar Jurić
trihtar@mdc.hr

Dunja Vranešević
dvranesevic@mdc.hr